

Murha, tappo ja vallesmanni

Anu Koskivirta, Itä-Suomen 1700-luvun henkirikollisuus ja kontrolli

Anu Koskivirta väitteli tohtoriksi Helsingin yliopistossa 1700-luvun lopun Itä-Suomen henkirikollisuutta ja kontrollia käsitelleellä teoksellaan. Tutkimuksen sanoma kantaa myös nykyaikaan ja keskusteluun rangaistusten koventamisesta rikosten vähentämiskeinona.

Keväisenä aamuna vuonna 1782 liperiläinen välskärikirurgi Johan Fredrik Geisse surmasi kirveellä kaksi lastaan, teloi kaksi muuta henkiahveria ja yritti tappaa vielä miniänsäkin. Tämän jälkeen hän juoksi ulos talosta ja riisti hengen itseltään. Geissen kerrottiin ennen tekoaan olleen masentuneessa mielentilassa, ja pitäjässä kiersi huhuja, joiden mukaan hän olisi aiemmin lahjuksia vastaan antanut väärän valaehtoisen kuolinsyylausunnon. Myöhemmin pitäjässä oli alkanut tapahtua runsaasti henkirikoksia, joiden uhreja tutkiessaan Geisse oli joutunut läheltä tutustumaan Liperiä koettelevan rikosaallon seuraamuksiin. Mikä ajoi Geissen tekoonsa? Painoiko väärän valan tekeminen hänen omaatuntoaan siinä määrin, että hän tappoi itsensä? Pitikö hän ajalleen tyypilliseen tapaan pitäjää koettelevaa henkirikosaaltoa Jumalan kollektiivisena kostona valan rikkomisesta?

Tällaisia ja muita 1700-luvun itäsuomalaisen rikollisuuden erityispiirteisiin liittyviä kysymyksiä pohtii Anu Koskivirta väitöskirjassaan *"Sisäinen vihollinen": Henkirikos ja kontrolli Pohjois-Savossa ja Karjalassa Ruotsin vallan ajan viimeisinä*

vuosikymmeninä. Teos tarkastettiin Helsingin yliopistossa 15. joulukuuta 2001. Vastaväittäjänä toimi professori Antero Heikkinen Joensuun yliopistosta ja kustoksena professori Markku Kuisma. Väitöskirja keskittyy ennen kaikkea henkirikollisuuden ja oikeusvarmuuden eli oikeuden ennustettavuuden ja lainmukaisuuden välisten suhteiden tarkasteluun, mutta antaa runsaasti aineksia myös nykyrikollisuuden ja -yhteiskunnan pohtimiseen. Tapasimme Anu Koskivirran kuukausi väitöstilaisuuden jälkeen.

Lähestymistapa ja yhteys tutkimusperinteeseen

Mitä tutkit väitöskirjassasi ja miten päädyit aiheeseesi?

– Aloitin väitöskirjani Suomen Akatemian rahoittamassa rikoshistoriaprojektissa – tutkin tosin henkirikoksia jo gradussani ennen tätä hanketta. Siksi rikos ja rikollisuuden historia on pysynyt työssäni koko ajan mukana, vaikka oikeastaan tutkin väitöskirjassani henkirikollisuuden ja kontrollin välistä suhdetta. Käytän kontrollin ja rikosmuodon välisen dynaamisen suhteen tarkasteluun usemmankinlaisia näkökulmia. Ensinnäkin työni on osittain perinteistä kriminologista tai tilastollista henkirikostutkimusta. Sen rinnalla olen kuitenkin käyttänyt myös oikeushistoriallista lähestymistapaa tutkiessani oikeusvarmuutta ja sen vaikutusta paikalliseen henkirikollisuuteen ja sen kokoonpanoon. Kolmas näkökulma liittyy henkisiin, mentaalisiin tekijöihin ja henkilökohtaisen toiminnan kontrolliin sekä siihen, miten koko rangaistuskäytäntö ja virallinen, epävirallinen ja henkinenkin kontrolli ovat kolmiyhteydessä itse rikosmuotoon.

Käytät työssäsi myös rajaseutu-käsitettä?

– Kun alun perin otin sen esille, se herätti hieman oudoksuntaa. Päädyin kuitenkin rajaseutu-teesiin siinä muodossa, ettei yksinomaan rajan läheisyys vaikuttanut henkirikollisuuteen, vaan pikemminkin sisäisen ja ulkoisen vihollisen uhka ja heikko kontrolli rajaseudulla selittävät tietyn tyyppistä väkivaltaista mentaliteettia Karjalassa. Nimenomaan siviileihin kohdistuvilla sotatoimilla oli vaikutusta, mikä on johtopäätös, jolla on yhteytensä myös nykymaailmaan.

Miten ajauduit nimenomaan kontrollin tutkimiseen? Oliko se niin paljon kiinnostavampaa kuin pelkkien henkirikosten tutkiminen?

– Ensinnäkin pelkkä rikoslukujen ja rikosten osapuolten tarkastelu jäisi sisällöllisesti aika tyhjäksi. Se tie on käyty rikoshistoriassakin läpi jo viimeistään 80-luvun aikana. Itse huomasin jo gradua tehdessäni yhteyden repression paikallisen tason ja henkirikosten laadun ja määrän välillä. Jo 1700-luvulta, Cesare Beccariasta ynnä muista lähtien on käyty keskustelua siitä, että rangaistusten ankaruudella ei ole niin paljon merkitystä kuin rangaistusten todennäköisyydellä ja rangaistusvarmuudella. Perehdyin tähän keskusteluun ja sitä kautta työ lähti eteenpäin. Kun aloin miettiä oikeusvarmuuteen liittyviä kysymyksiä, tulin väistämättä siihen johtopäätökseen, ettei rangaistusjärjestelmällä ole sittenkään ratkaisevaa merkitystä henkirikoksen syntyprosessissa, vaan mentaalisten ja psyykkisten tekijöiden sekä moraalisten standardien tyyppiset kysymykset vaikuttavat paljon syvemmällä tasolla. Siitä

tutkimus lähti painottumaan hiukan uusille urille.

Miten tietoisena ratkaisuna pidät tutkimusteemasi valintaa? Tai päätymistäsi sisäisen vihollisen dynamiikkaan?

– Tämän tyyppisten kysymysten pohdinta lähtee hyvinkin suoraan henkilökohtaisista tiedonintresseistä ja siitä, mikä omassa elämässä ja ympärillä on ajankohtaista. Tutkimuksen edetessä tuli pohdittua esimerkiksi sisäisten velvoitteiden ja ulkoisen kontrollin välistä tasapainoa työelämässä. On aivan ilmeistä, että tutkimuksista tulee tekijöidensä näköisiä, ja niin kai tässäkin lopulta kävi.

Väitöskirjasi liittyy aiempaan kotimaiseen rikoshistorian tutkimukseen, jolla sanotaan olevan pitkät perinteet. Kommentoisitko tätä?

– Työni liittyy suomalaiseen tutkimusperinteeseen tietysti jo aiheensa eli henkirikollisuuden puolesta. Heikki Ylikangas on tehnyt perustavanlaatuista tutkimusta sekä henkirikollisuudesta että sen kontrollista *Puukkojunkkarien esiinmarssi* -kirjassaan ja myös jo sitä ennen. Tätä esikuvaa olisi ollut mahdotonta sivuuttaa varsinkaan, kun oma tutkimusaika ajoittui niin lähelle Ylikankaan tutkimaa puukkojunkkarikautta. Ylikankaan tutkimus on tuonut metodologista varmuutta aivan toisella tavalla kuin monet ulkomaalaiset tutkimukset, joissa tutkitaan monesti joko pelkästään rikollisuutta tai vain sen kontrollia, vaikka otsikoissa saatetaan puhua molemmista. Ylikangas on myös oikeushistorioitsija toisin kuin esimerkiksi monet pohjoismaisista tutkijoista. Lain ja oikeuskäytännön tuntemus tuo ihan toisenlaisen pohjan tutkimukselle kuin se, että keskityttäisiin pelkästään rikosten osapuolten tarkastelemiseen. Kontrollia ja sen toimenpanoa on tietysti huomattavasti helpompi tutkia, kun tuntee myös oikeushistoriallista taustaa. Heikki Ylikangashan on osoittanut esimerkiksi legaalisen todistelun henkirikosten kontrollille aiheuttamat ongelmat jo puukkojunkkariteoksessaan.

Joitakin impulsseja olet ilmiselvästi saanut myös ulkomailta. Esimerkiksi Norbert Elias esiintyy väitöskirjassasi useampaan otteeseen.

– Eliasista tuli tärkeä, kun oma kysymyksenasetteluni alkoi siirtyä kontrollin kolmiyhteyden, eli psyykkisen, virallisen ja epävirallisen kontrollin sekä niiden välisten kytkösten selvittämiseen. Eliashan on käsitellyt näitä kaikkia – epävirallista kontrollia tosin vähemmän kuin kahta ensinmainittua. Eliaksen teos on oman aikansa klassikko ja sellainen tutkimus, johon oli tietenkin pakko ottaa kantaa. En kuitenkaan samastu mihinkään Elias-koulukuntaan. Ulkomaiset esikuvat nousevat esiin etenkin väitöskirjani luvussa E, jossa mentaalista puolta käsitellään. Työssäni painottuu sosiaalipsykologinen aparaatti ehkä enemmän kuin perinteisessä yhteisötutkimuksessa. Näkökulmien tietty polveilevuus väitöskirjassani, oikeushistoriallisen, kriminologisen ja mentaliteettihistoriallisen lähestymistavan yhdistäminen, aiheuttavat sen, että kaikki näkökulmat jäävät tiettyssä mielessä pinnallisiksi. Toisaalta se on ollut tietoinenkin rajaus. Tutkimuskirjallisuuden valintahan on aina myös tietoista valikointia, ja tutkimuksen eri vaiheissa perehtyy erityyppiseen kirjallisuuteen.

Miten päädyit tutkimusalueeseesi, nykyiseen Itä-Suomeen? Liittykö

aluevalintaasi omia sukujuuria tai muuta sellaista?

– Aloitin graduvaiheessa tutkimukseni toisella tutkimusalueella, mutta sitten kävikin ilmi, että siitä oltiin jo tekemässä tutkimusta. Sitten selvitin, mistä hovioikeusmateriaalia vielä löytyisi, ja lähdin Mikkelin maakunta-arkistoon.

– Omat sukujuurenikin ovat Savo-Karjalassa, joten olin iloinen siitä, että tutkimusaineistoa löytyi juuri sieltä. Se oli tietenkin sattumaa, mutta sai silti tutkimusaiheen tuntumaan huomattavasti kotoisammalta.

Itäsuomalaisen henkirikoksen jäljillä

Tutkimuksessasi pistää maallikon silmään Itä-Suomelle tyypillinen rikostyyppi. Mistä johtuu että perhepiirissä tehtiin niin paljon henkirikoksia verrattuna esimerkiksi Länsi-Suomeen tai Keski-Eurooppaan, missä väkivalta liittyi humalaisten välienselvittelyihin? Mistä itäsuomalaisen perheväkivallan juuret nousevat?

– Laajentuneet perheet, varsinkin veljesperheet, olivat oire väestön liiallisesta kasvusta. Ahtautuminen saman katon alle sai saman sukupolven perheenjäsenet nousemaan toisiaan vastaan, kun talonpoikaiselle elinkeinolle ei ollut vielä runsaasti vaihtoehtoja, mutta kasvava määrä jälkeläisiä oli saatava ruokittua entisenlaisin luonnonvaroin. Kyseenalaistettuani ensin tämänkaltaiset materialistiset tulkinnat päädyin lopulta siihen, että kyllä niissä tässä tapauksessa tietty perä on.

Teknologinen kehitys ei vielä purkanut syntyynyttä väestöpainetta. Loiko juuri se jännitteitä?

– Kyllä. Tässä pitää muistaa se, että henkirikoksia ei tapahtunut sukupolvien välillä yhtään. Riidoissa oli kyse nimenomaan saman sukupolven keskinäisistä jutuista. Riitoja välittävä kolmas osapuoli tai patriarkaalinen auktoriteetti taisi puuttua näistä perheistä.

Etelä-Euroopassa ja Balkanilla suurperhejärjestelmät ovat myös olleet yleisiä. Onko sinulla käsitystä henkirikollisuuden muodoista siellä? Oliko siellä jotakin vastaavia piirteitä?

– Olen tuosta jutellut perhehistorioitsijoiden kanssa ja ymmärtääkseni asiaa ei ole kauheasti tutkittu. Lähtökohtaisesti voisin hyvinkin olettaa, että vastaavia piirteitä varmaan esiintyi. Mutta eihän se ole sinänsä perhejärjestelmä, joka loi henkirikollisuudelle pohjan, vaan juuri elinkeinomahdollisuuksien vähäisyys ja vaihtoehdottomuus.

Yksilö, häpeä ja yhteisö

Otsikkosi sisäisestä vihollisesta voidaan käsittää metaforaksi henkirikokskulttuurista, mutta viittaa myös siihen, että se on tietynlainen psykologinen kielikuva. Siinä näkyy yksilöiden subjektiivinen uskomus- ja merkitysjärjestelmä. Sanot myös, että henkirikollisuuden luonne oli suunnitelmallista. Millä tavalla?

– Henkirikokset olivat suunnitelmallisia, harkittuja ja tietoisia tekoja juuri henkilöiden omassa kokemismaailmassa. Mielestäni kaikissa tällaisissa toimissa oli se lähtökohtainen rationaliteetti, että ne määrittyivät yhteisöjen käyttäytymis-, kunnia- ja moraalikoodiston kautta. Arvorationaalista toimintaa siis.

Sinun mukaasi suunnitelmallinen surmatyö eli tarkkaan harkittu murha yleistyi tutkimusaikana. Liittyikö se mainitsemini perheen sisäisiin jännitteisiin vai joihinkin muihin tekijöihin?

– Ei suoranaisesti, vaan teonpiirteiden vakavoituminen oli enemmän epävirallisen kontrollin murtumisen seurausta. Syntyi irrallaan elävää ja kaiken perheyhteyden ulkopuolella elävää väestöä. Väestönkasvu oli tuossa vaiheessa aika huimaavaa. Tämä muutos ehti aikuisikään päässeiden sukupolven tutkimusaikana, jolloin ilmiö räjähti käsiin ja halukkaat pystyivät rekrytoimaan palkkamurhaajia.

– Palkkamurhien tilaajat kuuluivat pääasiassa talonpoikaiston keskiryhmään. Voidaan tietysti kysyä, mikä sitten mursi tämän keskiryhmän moraalin. Mutta jos puhutaan ylipäänsä teonpiirteiden vakavoitumisesta, niin toinen tekijä oli kyllä selvästi viina. Alkoholihan ei sinänsä aiheuta väkivaltaa, mutta viinasta ammennettiin kuitenkin rohkeutta raakoihin surmatekoihin. Myös ryöstömurhat yleistyivät tuolloin. Näissä rikoksissa oli selvästi kyse irtaimesta väestöstä.

Eli teonpiirteiden vakavoitumisessa ei ollut kyse kateellisen veljen yrityksestä hankkiutua toisesta eroon?

– Ei, lukuun ottamatta kostomurhia, jotka samaan aikaan myös lisääntyivät. Kaikissa oli yhteinen juuri: heikko virallinen kontrolli. Tapot eivät niinkään lisääntyneet, vaan juuri nämä murhat ja

vakavimmat henkirikokset, mikä oli selvässä yhteydessä legaaliseen todisteluun.

Eikö tässä heikossa kontrollissa myös ympyrä sulkeudu siten, että päädytään taas oikeusvarmuuden käsitteeseen?

– Kyllä. Jos olisi sellainen ihanneyhteisö ja perheet, joissa saataisiin opetettua kaikille, että on väärin surmata tai lyödä ketään toista, niin ei silloin tarvittaisi oikeusvarmuutta. Mutta eihän sellaista moraalijärjestelmää missään yhteiskunnassa tietenkään saada luotua.

Mutta eikö oikeusvarmuus kuitenkin liity myös yhteiskunnassa vallitsevaan moraalijärjestelmään ja sitä kautta jopa persoonaan asti? Miten näkisit, saisiko yhteisölliseksi käsitetystä oikeusvarmuudesta minkäänlaista allegoriaa nykyaikaan?

– Tottakai oikeusvarmuus liittyy myös moraalijärjestelmään. Kaikki tutkimushan on allegoriaa meidän omasta kulttuuristamme ja näkemyksistämme aina tutkimusaiheen valinnasta lähtien. Omassa työssäni se näkyy sikäli, että se sisällöllinen tyhjiys, joka tuntui tulevan siitä, että tapaukset olivat niin rankkoja, piti kytkeä johonkin poliittiseen sanomaan. Sellaiseksi mielsin sen, että sisäistetyn kontrollin välineet ovat kannatettavia ulkoisen pelotteen sijaan.

Eikö oikeusvarmuus ole luokka- tai sääty-yhteiskunnassa sikäli tärkeää, että jokainen tietää, että on olemassa kaikille yhteiset standardit? Sehän ylläpitää moraalijärjestelmää.

– Yllättävää kyllä havaitsin, että tutkimusaikana oikeus oli henkirikostapauksissa lähestulkoon sama kaikille, mitä se ei suinkaan ollut vielä aikaisempina vuosisatoina. Väitöskirjani on perinteisen sääty-yhteiskunnan ja perinteisen rangaistusjärjestelmän viimeisiä vaiheita tutkiva työ. Tutkin siinä kuitenkin kolmiportaista oikeusjärjestelmää, ja pääpaino on toimeenpannussa oikeudessa. Sen yhteys paikalliselle tasolle oli heikko legaalisen todistelun takia, joka söi pohjaa rangaistusvarmuudelta eli surmatyön tekijä pääsi helposti kuin koira veräjältä. Tämä heikensi varmasti paikallista oikeusturvaa etenkin siellä, missä henkirikoksia tehtiin paljon ja missä surmatyöt olivat erityisen usein harkittuja. Nimenomaan näillä seuduilla tätä prosessilain heikkoutta käytettiin hyväksi.

Entä miksi henkirikollisuuden määrän vaihtelut olivat niin suuria näinkin pienellä alueella? Savo esimerkiksi näyttäytyy työssäsi melkoisena onnen laaksona verrattuna Pohjois-Karjalaan.

– Niin, sen kun tietäisi. Ensinnäkin vain osa Savo säästyivät väkivallan aalloilta. Itäisin ja eteläisin Savo sen sijaan kuuluivat kaikkein rauhattomimpiin alueisiin. Edellisestä, hattujen sodasta käynnistynyt koston kierre vallitsi ainakin 1760-luvulle asti nimenomaan itärajaa lähellä olleilla seuduilla – myös Savossa. Pohjois-Savossakin raaistumista tapahtui 1770–1780 -luvulta lähtien. Näissä harvaanasutuissa pitäjissä väestönkasvu oli saavuttanut samaan aikaan huimat mittasuhteet. Rauhallisinta seutua oli Pieksämäen ja Joroisten alue, siviileihin kohdistuneilta sotatoimilta ja huimimmalta väestönkasvulta säästynyt seutu, joka ei myöskään sijainnut aivan valtakunnan itärajaa vasten.

Yksittäistapauksista väliskärikirurgi Geissen tapaus on työssäsi erittäin

keskeinen. Miten ja missä vaiheessa löysit sen?

– Aloin aineistoa kerätessäni ihmetellä, mitä Liperissä oikein tapahtuu, kun siellä ei ensin näyttänyt olevan yhtään henkirikosjuttuja ja sitten lähteisiin ilmestyi yhtäkkiä runsaasti poikkeuksellisen raakoja ja väkivaltaisia henkirikoksia. Hovioikeusmateriaalissa esiin tuli voimakkaasti paikallisen kirkkoherra Stenfeldtin tapaus ja nimismies, joka erotettiin tehtävistään. Sitä kautta aloin ihmetellä, mitä seudulla oikein tapahtui 1780-luvun alussa. Etsin juttuja Liperin käräjöpöytäkirjoista ja sitä kautta pääsin käsiksi Geissen tapaukseen, joka oli hovioikeusmateriaalissa jäänyt vain maininnan varaan, koska hän oli tehnyt itsemurhan ja tutkinta oli päättynyt siihen.

– Aloin pohtia mielenhäiriössä tehtyjä henkirikoksia ja sitä, minkätyyppinen psykodynamiikka taustalla saattoi vaikuttaa. Jonkin verran luin siinä vaiheessa psykologista kirjallisuutta, jota kautta juttu rupesi avautumaan mielekkäällä tavalla. Liperissä oli parikymmentä vuotta aiemmin sattunut toinen samantyyppinen tapaus, jossa Geisse itse oli tehnyt ruumiinavauksen. Tässä kaikessa tuli esiin vääristynyttä tulkintaa ja uskomuksia, jotka elivät 1700-luvun maalaisyhteisössä.

Minkälaiset tuntemuksesi olivat, kun löysit juuri tämän jutun aineistostasi? Tuliko sellainen tunne, että nyt olit löytänyt jotakin tärkeää?

– Tuli kyllä. Siinä monet hajanaiset elementit tuntuivat kytkeytyvän yhteen. Muistan hyvin, kuinka Geissen psykodynamiikka rupesi avautumaan junassa matkalla Vaasaan. Olin lukemassa jotakin ihan muuta henkirikostutkimuksen klassikkoa ja aloin siinä miettiä syyllisyyden ja häpeän yhteyttä henkirikoksiin.

Sitooko mielestäsi juuri häpeä ihmisen yhteisönsä?

Kyllä sitoo – ja hyvin voimakkaasti sitookin. Tämän tyyppinen tulkintajärjestelmä myös pakotti ihmiset toimimaan siten kuin he toimivat.

Päädyit Geisessä pohtimaan yhteisöllistä dynamiikkaa, ja sitä miten Geisse ikäänkuin otti aggression itseensä. Voisiko tästä hahmotella jotakin tyypillistä suomalaista käyttäytymistä, jos tällaisia tapauksia olisi enemmän?

– Varmaankin, mutta kysymys on vaikea ja siitä on aika vähän kirjallisuutta. Kansainvälisessä tutkimuksessa on esitetty kaksi näkökulmaa siitä, oliko tämäntyyppisiä rikoksia esimodernina aikana vähän vai paljon. Otin omassa tutkimuksessani sen näkökulman, että tämä olisi ollut uudentyyppinen tapa reagoida vaikeuksiin, uuden, nousevan keskiluokan toimintamalli. Heillä oli ensimmäisinä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja kohtaloonsa ja sitä kautta myös syyttää itseään omista teoistaan. Toisaalta Geissen tapauksessa tuntuu vahvana syyllisyys koko pitäjän kohtalosta ja Jumalan vihasta sen yllä. Onhan siinä jotakin hyvin suomalaista.

Niin, eikö siinä näy samanlaista dynamiikkaa kuin heränneillä sittemmin 1800-luvun puolella mitä Juha Siltala on tutkinut *Suomalainen ahdistus* -kirjassaan?

– Niin, aivan. Liperi nimenomaan oli Renqvistin aluetta, Kukkosten syntypaikkaa. Saman tyyppistä individualisaatiota siellä tavallaan oli kuin heränneillä myöhemmin.

Rikoshistoriallisia paralleleleja nykypäivään

Onko tutkimuksestasi mitään eväitä kriminaalipolitiikkaan? Voitko sanoa mitään esimerkiksi siitä, miten rangaistusten kovuus vaikuttaa niiden tehokkuuteen?

– Tämähän on ollut ikuisuuskysymys 1700-luvulta lähtien ja tätä on pohdittu varsinkin Yhdysvalloissa, missä kuolemanrangaistus on käytössä. Kysymys on hyvin politisoitunut – sillä suunnalla etenkin. Kysymys kulkee liberaali–konservatiivi -akselilla, joista itse kyllä kannatan tätä liberaalimpaa tulkintaa, eli että kuolemanrangaistuksesta ei ole mitään hyötyä. Kuolemanrangaistus pikemminkin vain johtaa mallioppimiseen siten, että ajatellaan että väkivallan olevan laajemminkin yhteiskunnassa sallittua, jos se on sitä myös korkeimmalla tasolla.

– Kyllä minä selvästi ainakin itse koen siten, että on pakko antaa eväitä nykypäivään, jotta tämäntyyppistä tutkimusta kannattaisi tehdä. Itse otan sitten reilusti kantaa. Kantaaottavuus tuli itselle siinä vaiheessa, kun oli ensin pyöritelty aiheita kliinisesti pinseteillä ja huomannut että homma ei mene enää sillä tavalla ollenkaan eteenpäin. Premissien täytyy kuitenkin olla tosia ennen kuin kannanottamiseen lähtee.

Varhainen sosialisatio on siis tärkeää, eli tulisi siis opettaa lapsia aiemmin mieluummin kuin rangaista sitten kun se on jo liian myöhäistä?

– Historioitsijana voi tällaisia ihanneyhteiskuntia ajatella, mutta nykypäivän kriminaalipolitiikoille se on vaikeampaa.

Eli on helppoa rangaista, mutta paljon vaikeampaa olisi kokea lapsen aggressio itsessä ja käsitellä se järkeväksi kommentiksi lapselle eikä hiljentää häntä?

– Niin. Hiljentäminenhän ei tuota sisäistettyä kontrollia, vaan tavallaan pelkän rangaistuksen pelon. Moraali ei sisäisty, jos saa pelätä ainoastaan rangaistusta.

Jääkö silloin riippumaan ulkoisiin odotuksiin?

– Kyllä, ja väitöskirjani otsikkokin viittaa juuri siihen.

Kapinaan noususta puhut niiden kohdalla, joiden asema alkoi heikentyä. Tarkoitatko, että hyvää piti kokea ennen kuin sitä pystyi toivomaan lisää? Mikä on tilanne nykyään?

– Juuri sitä tarkoitan. Pätkätyöt ja kaikki muu tällainen väliaikaisuus vaikuttavat nykyisin. Meidän sukupolvellemme ei ole kuitenkaan välttämättä tarvetta purkaa tätä frustraatiota juuri väkivaltaan kuten 1700-luvun lopulla. Aggression purkumuotoja ja -suuntia on kovin monenlaisia, ja nykyisin moni suuntaa aggressionsa itsetuhoiseen toimintaan. Ainakin näitä tapauksia näyttäisi olevan enemmän kuin

aikaisemmilla vuosisadoilla.

Näkisitkö että frustraatiolla on jotain yhteyttä näihin syrjäytyneiden nuorten pahoinpitely- ja väkivaltatapauksiin, joiden yhteydessä puhutaan raaistuneesta väkivallasta?

– Kyllä. Uskon että varhainen sosialisatio vaikuttaa perheiden ja yhteisön tasolla. Tässä on tapahtunut tietynlainen yhteisöllisyyden murtuminen – vanhemmat jäävät nykyisin kovin yksin lastensa kanssa. Tietysti ystäväpiirienkin vaikutusvalta ehkä on kasvanut siitä, mitä se oli aikoinaan yhteisössä, jossa kaikenikäiset olivat keskenään tekemisissä aivan toisella tavalla kuin nykyään.

Eli se liittyy myös ns. epävarman kasvatuksen syntymiseen?

– Kyllä, mutta missään tapauksessa en kaipaa paluuta patriarkaaliseen kotikurin aikakauteen.

Tulevaisuutesi, vieläkö rikoshistoria kiinnostaa?

– Vaikea kysymys, ne eväät mitä tästä tutkimuksesta sain, koskevat enemmänkin tätä päivää, mutta historia huomioiden. Nykykriminologia saattaisikin kiinnostaa.

* * *

**Teksti ja kuvat:
Pekka Hirvonen ja Ilkka Levä**

ENNEN JANYT
Historian tietosanomat